

TỔ CHỨC PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC SÁNG TẠO CHO HỌC SINH LỚP 6 TRONG DẠY HỌC VIẾT BÀI VĂN KỂ LẠI MỘT TRẢI NGHIỆM ĐÁNG NHỚ CỦA BẢN THÂN

Nguyễn Thị Tuyết Anh
Trường Đại học Sư phạm Hà Nội

Tóm tắt: Bài viết trình bày các biện pháp phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh lớp 6 thông qua dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ. Các hình thức như trò chơi học tập, làm việc nhóm, ứng dụng công nghệ thông tin và tổ chức hội thảo viết được vận dụng linh hoạt nhằm khơi gợi cảm xúc, tư duy và khả năng sáng tạo của học sinh.

Từ khóa: Năng lực sáng tạo, học sinh lớp 6, viết văn kể chuyện, Ngữ văn, phương pháp dạy học.

ORGANIZING THE DEVELOPMENT OF CREATIVE CAPACITY FOR 6TH GRADE STUDENTS IN TEACHING HOW TO WRITE A NARRATIVE ESSAY ABOUT A MEMORABLE PERSONAL EXPERIENCE

Nguyen Thi Tuyen Anh
Hanoi National University of Education

Abstract: The article presents measures to develop creativity for 6th grade students through teaching and learning how to write an essay recounting a memorable experience. Forms such as learning games, group work, application of information technology and organizing writing workshops are flexibly applied to stimulate students' emotions, thinking and creativity.

Keywords: Creativity, 6th grade students, narrative writing, Literature, teaching methods

Nhận bài: 14/04/2025

Phản biện: 16/05/2025

Duyệt đăng: 20/05/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong chương trình Ngữ văn lớp 6 theo định hướng phát triển năng lực, việc dạy học viết văn không chỉ nhằm giúp học sinh rèn luyện kỹ năng viết mà còn hướng tới phát triển các phẩm chất và năng lực, đặc biệt là năng lực sáng tạo. Viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ của bản thân là một dạng bài giúp học sinh thể hiện cảm xúc, suy nghĩ và trí tưởng tượng phong phú của mình. Tuy nhiên, thực tế cho thấy nhiều học sinh vẫn còn lúng túng trong việc lựa chọn trải nghiệm, xây dựng bố cục, biểu đạt cảm xúc và sáng tạo trong cách kể. Việc nghiên cứu và áp dụng các biện pháp phù hợp nhằm phát triển năng lực sáng tạo trong dạng bài này là hết sức cần thiết, góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn Ngữ văn và đáp ứng mục tiêu giáo dục mới.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Khái niệm văn tự sự và đặc trưng của văn tự sự

“Văn tự sự” là một thể loại văn rất quen thuộc HS được học trong nhà trường phổ thông. Ngay từ cấp học tiểu học, các em đã được tiếp xúc hoặc trực tiếp viết văn tự sự dựa trên những câu chuyện được nghe kể trong các bài học hay thậm chí là chính những câu chuyện các em kể lại. Lên đến cấp THCS hay cao hơn là Trung học phổ thông,

khái niệm văn tự sự tiếp tục được hình thành cho các em trong những giai đoạn này.

Tự sự (trong tiếng Anh là “narration”) là danh từ chỉ hành động hoặc quá trình kể lại một câu chuyện, một sự kiện hay một trải nghiệm nào đó từ góc nhìn cá nhân. Theo từ điển Oxford, “tự sự nghĩa là mô tả, tái hiện lại sự việc, thường sử dụng trong các tác phẩm truyện, tiểu thuyết. Như vậy, tự sự không chỉ là việc truyền đạt thông tin mà còn là cách thức thể hiện cảm xúc, suy nghĩ và quan điểm của người kể. Các tác phẩm tự sự thường mang đậm dấu ấn cá nhân của người viết, thể hiện cái nhìn và cảm nhận riêng về thế giới xung quanh.

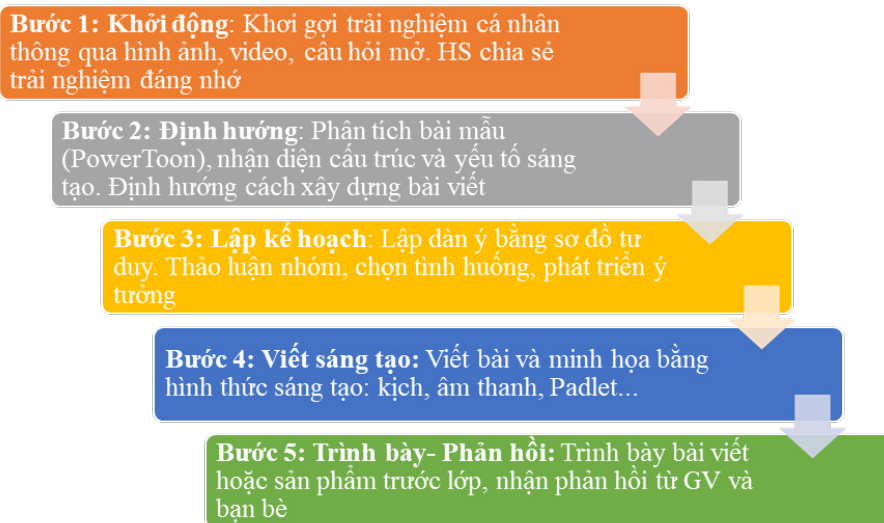
2.2. Tổ chức phát triển năng lực sáng tạo cho hs lớp 6 trong dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ của bản thân

2.2.1. Xây dựng quy trình tổ chức các hoạt động dạy học nhằm phát triển năng lực sáng tạo cho HS lớp 6 trong dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ của bản thân

Trong quá trình tổ chức “dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ”, việc “phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh lớp 6” là mục tiêu trọng yếu. Nhằm đạt được mục tiêu này, GV cần xây dựng một quy trình dạy học hợp lý và linh

hoạt, trong đó mỗi bước đều tạo điều kiện cho HS thể hiện được khả năng sáng tạo của bản thân. Dưới đây là “quy trình tổ chức các hoạt động dạy

học nhằm phát triển năng lực sáng tạo cho HS lớp 6 trong dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ”:

Bảng 2.1. Quy trình tổ chức hoạt động “dạy học phát triển năng lực sáng tạo cho HS lớp 6 khi viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ”

Quy trình tổ chức các hoạt động dạy học nêu trên không chỉ giúp HS phát triển “năng lực sáng tạo trong viết bài văn kể lại trải nghiệm” mà còn rèn luyện “kỹ năng tư duy phản biện, giao tiếp và làm việc nhóm”. Mỗi bước đều đóng vai trò quan trọng trong việc hình thành và phát triển toàn diện năng lực sáng tạo – từ khơi gợi cảm xúc, lập kế hoạch, thực hành, sáng tạo đa phương tiện cho đến trình bày và phản hồi. Quy trình này không chỉ góp phần đổi mới PP dạy học môn Ngữ văn theo hướng phát triển năng lực, mà còn mang lại điều kiện cho HS được “học thông qua trải nghiệm” một cách hiệu quả.

2.2.2. Sử dụng các phương pháp và kỹ thuật dạy học nhằm phát triển năng lực sáng tạo hiệu quả

• Phương pháp trò chơi

Các bước thực hiện:

Bước 1: HS cá nhân suy nghĩ và ghi nhanh trải nghiệm cá nhân theo một số gợi ý của GV.

Bước 2: Các em gấp giấy lại và bỏ vào “Hộp ký ức” do GV chuẩn bị.

Bước 3: GV chọn ngẫu nhiên một số chia sẻ để đọc trước lớp, khuyến khích HS lắng nghe và phản hồi.

Bước 4: Cả lớp thảo luận về yếu tố đặc sắc của trải nghiệm, từ đó rút ra những tiêu chí quan trọng cần có trong một “bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ” như: cảm xúc chân thật, tình huống đặc biệt, chi tiết miêu tả sinh động.

Bước 5: GV tổng hợp và định hướng, giúp HS nhận diện cách lựa chọn, phát triển chi tiết và thể

hiện cảm xúc để làm phong phú bài viết.

Phương pháp trò chơi “Hộp ký ức” là công cụ hiệu quả giúp khơi dậy trí nhớ, cảm xúc và tư duy sáng tạo của HS, từ đó thúc đẩy quá trình phát triển năng lực sáng tạo trong việc viết bài văn kể lại trải nghiệm đáng nhớ.

** Phương pháp dạy học nhóm*

Cách thực hiện:

Bước 1: GV xác định rõ mục tiêu và giao nhiệm vụ cho những nhóm HS ở lớp. GV phân lớp thành 5 nhóm và giao nhiệm vụ với đề bài “Viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ của em”.

- Các nhóm thực hiện các hoạt động cụ thể trong thời gian 10p:

+ Hoạt động 1: Tìm hiểu đề và tìm ý (“Phiếu học tập số 1”) (5p)

+ Hoạt động 2: “Lập dàn ý” dưới dạng “sơ đồ tư duy” (15p)

Bước 2: HS làm việc nhóm để thực hiện các nhiệm vụ đã được giao, thực hiện các bước nghiên cứu, thảo luận tìm hiểu đề, tìm ý và lập dàn ý.

Bước 3: Các nhóm trình bày kết quả thảo luận bao gồm “Phiếu học tập” và “Sơ đồ tư duy”, HS khác tham gia vào quá trình lắng nghe, thảo luận, đóng góp ý kiến, nhận xét.

Bước 4: GV đánh giá kết quả làm việc của từng nhóm, nhận xét về quá trình thực hiện và củng cố lại các kiến thức quan trọng trong bài học.

Trong thời gian làm việc nhóm, HS được góp mặt vào “các hoạt động tìm ý, thảo luận và xây dựng dàn ý” theo hình thức “sơ đồ tư duy” – đây là

môi trường lý tưởng để khơi gợi trí tưởng tượng, khả năng liên tưởng và tư duy linh hoạt. Các em được khuyến khích lựa chọn trải nghiệm cá nhân, hình dung lại thời gian, không gian, nhân vật, cảm xúc, diễn biến từ đó tái hiện một câu chuyện sinh động theo cách riêng của mình.

Bên cạnh đó, việc trình bày ý tưởng nhóm và tiếp nhận nhận xét từ bạn bè giúp HS học cách phản biện, đánh giá và chỉnh sửa – các kỹ năng cốt lõi của tư duy sáng tạo. Không khí làm việc nhóm cởi mở, mang tính cộng tác cũng góp phần giúp HS tự tin hơn với việc thể hiện các quan điểm bản thân và phát triển ý tưởng độc đáo. Như vậy, hoạt động nhóm ở bước này ngoài việc trau dồi kỹ năng tổ chức nội dung thì còn giúp mang tới cho HS những cơ hội “hình thành và phát triển năng lực sáng tạo” một cách tự nhiên và hiệu quả trong việc thực hành viết.

2.2.3. Ứng dụng công nghệ thông tin trong dạy học học viết bài văn kể lại một trải nghiệm nhằm phát triển năng lực sáng tạo

Sử dụng phần mềm Powtoon trong dạy viết

Sử dụng phần mềm Padlet tạo môi trường tương tác trực tuyến

2.2.4. Tổ chức các buổi hội thảo viết (writing workshop) trao đổi và phản biện

Bước 1: GV giới thiệu mục tiêu của buổi workshop: Không chỉ viết một bài văn kể lại trải nghiệm, mà còn tái hiện trải nghiệm ấy thông qua hình thức sân khấu hóa.

- GV chia HS thành các nhóm 7-8 em. Mỗi nhóm chọn một trải nghiệm thật của một thành viên trong nhóm (hoặc kết hợp nhiều trải nghiệm -tương đồng) làm nội dung chính.

- Phát cho mỗi HS một "Phiếu hướng dẫn diễn kịch hóa trải nghiệm đáng nhớ" như sau:

PHIẾU HƯỚNG DẪN DIỄN KỊCH HÓA TRẢI NGHIỆM

Tên nhóm:

Tên bài viết:

Tác giả:

A. Phân tích nội dung bài viết

1. Trải nghiệm kể lại là gì?

.....

2. Các nhân vật chính liên quan:

o Nhân vật 1:

o Nhân vật 2:

o (Nếu có) Nhân vật phụ:

3. Bối cảnh (thời gian – địa điểm):

4. Diễn biến chính của trải nghiệm (ghi tóm tắt theo các giai đoạn):

o Giai đoạn 1:

o Giai đoạn 2:

o Giai đoạn 3:

B. Viết kịch bản tiểu phẩm

• Cảnh mở đầu:

• Diễn biến:

• Cao trào:

• Kết thúc:

C. Chuẩn bị khi biểu diễn

• Vai diễn phân công:

o Bạn A:

o Bạn B:

o Bạn C:

• Đạo cụ/Trang phục:

• Âm thanh/Ánh sáng (nếu cần):

D. Nhận xét sau khi biểu diễn (điền sau hoạt động)

• Nhóm tự đánh giá:

• Góp ý từ các nhóm khác:

- GV hướng dẫn cách sử dụng phiếu để sắp xếp ý tưởng và phát triển bài viết cá nhân, sau đó chọn ra trải nghiệm tiêu biểu nhất trong nhóm để chuyển thể thành kịch bản.

Bước 2: HS thảo luận để tái cấu trúc trải nghiệm thành một kịch bản ngắn, có bố cục rõ ràng: mở đầu – cao trào – kết thúc.

- Mỗi nhóm dùng bài văn kể lại trải nghiệm cá nhân làm cơ sở, bổ sung thêm các yếu tố sân khấu như lời thoại, hành động, miêu tả không gian, âm thanh, ánh sáng.

- GV hướng dẫn HS tập trung khai thác diễn biến tâm lý, thể hiện cảm xúc nhân vật bằng cả ngôn ngữ lời nói và phi ngôn ngữ (cử chỉ, giọng điệu, biểu cảm...).

Bước 3: Mỗi nhóm trình diễn vở kịch trước lớp, tái hiện lại trải nghiệm đã được sáng tạo hóa.

- Các nhóm còn lại đóng vai trò là người quan sát, ghi nhận những điểm mạnh trong phần diễn kịch (cách xây dựng nhân vật, sử dụng ngôn ngữ, diễn xuất của những thành viên của nhóm trình diễn). GV quay lại một số phân đoạn tiêu biểu để phân tích chung.

- Sau phần trình diễn, nhóm chia sẻ bài văn gốc và so sánh với bản kịch: điểm tương đồng, khác biệt và hiệu quả truyền đạt cảm xúc.

Bước 4: HS nhận xét chéo giữa các nhóm, tập trung vào cảm xúc, sự sáng tạo, tính logic giữa văn bản viết và sân khấu hóa theo rubik đánh giá sau:

Tiêu chí	Mức độ 1 (Chưa đạt)	Mức độ 2 (Đạt)	Mức độ 3 (Xuất sắc)
Cảm xúc truyền đạt	Cảm xúc không rõ ràng hoặc không chân thật	Cảm xúc được thể hiện nhưng chưa sâu sắc	Cảm xúc chân thật, rõ ràng và sâu sắc
Sự sáng tạo trong tái hiện	Không có sự sáng tạo trong kịch bản và diễn xuất	Có sự sáng tạo trong kịch bản và diễn xuất	Sáng tạo, bổ sung các chi tiết thú vị và mới mẻ
Mối liên hệ với bài viết	Không liên kết với bài viết gốc	Liên kết một phần với bài viết gốc	Liên kết chặt chẽ với bài viết gốc, phản ánh đúng trải nghiệm
Cấu trúc kịch bản	Kịch bản thiếu mạch lạc, không rõ ràng	Kịch bản có cấu trúc nhưng chưa hoàn chỉnh	Kịch bản có cấu trúc rõ ràng, mạch lạc
Kỹ năng biểu diễn	Biểu diễn thiếu tự nhiên, không có sự tương tác	Biểu diễn tự nhiên, có sự tương tác hợp lý	Biểu diễn rất tự nhiên, tương tác mạnh mẽ với người xem

- GV tổng kết, đưa ra nhận xét chuyên môn, hướng dẫn HS chỉnh sửa bài viết: điều chỉnh bố cục, ngôn ngữ biểu đạt, chiều sâu cảm xúc...

- Mỗi nhóm hoàn thiện lại bài viết và kịch bản, có thể chuẩn bị để tham gia thi "diễn kịch trải nghiệm" theo chủ đề.

Việc tổ chức hoạt động này ngoài việc giúp cho HS rèn kỹ năng viết bài kể lại trải nghiệm thì còn

giúp nuôi dưỡng “tư duy sáng tạo” và khả năng biểu đạt cảm xúc một cách chân thực, sinh động. Diễn kịch hóa giúp HS “hóa thân” vào chính trải nghiệm của mình, qua đó nhận thức sâu sắc hơn về bản thân và cuộc sống. Mặt khác, phản hồi trong hội thảo viết tạo điều kiện để HS “tương tác, rèn luyện năng lực hợp tác và tư duy phản biện” – những phẩm chất thiết yếu trong giáo dục hiện đại.

III. KẾT LUẬN

Việc phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh lớp 6 trong dạy học viết bài văn kể lại một trải nghiệm đáng nhớ là yêu cầu thiết yếu của chương trình Ngữ văn theo định hướng phát triển năng lực. Thông qua các phương pháp linh hoạt như

trò chơi, làm việc nhóm, ứng dụng CNTT và hội thảo viết, học sinh được tạo điều kiện phát huy trí tưởng tượng, cảm xúc và khả năng biểu đạt cá nhân. Đây là hướng đi phù hợp nhằm nâng cao chất lượng dạy học Ngữ văn trong giai đoạn hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Giang Khắc Bình và các cộng sự (2004), *Những bài văn hay THCS: 162 bài văn chọn lọc dành cho học sinh lớp 7*, Nxb Đại học Quốc gia TP Hồ Chí Minh.
2. Trần Văn Chung (2024), *“Năng lực sáng tạo và việc phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh trong dạy học làm văn ở nhà trường phổ thông”*, Khoa Ngữ văn - Trường Đại học Sư phạm Huế.
3. Phạm Thị Bích Đào (2015), *“Phát triển năng lực sáng tạo cho học sinh trong dạy học hóa học hữu cơ chương trình Trung học phổ thông nâng cao”*, Luận án Tiến sĩ Giáo dục học, Trường đại học Sư phạm Hà Nội.
4. John Dewey (2012), *“Kinh nghiệm và giáo dục (Phạm Anh Tuấn dịch)”*, Nxb Trẻ, TP Hồ Chí Minh.